
Književna poročila

slavnosti: besedno navduševanje, ropotavo deklamiranje, vsesplošna baharija s pijanim koncem. «Mi smo veseljaki in pijanci. Vse nam je samo za zabavo, delo nam je le postranska reč, potrebno zlo. Krčma in kavarne, babe in karte, izlet s pijanostjo in veselica z žretjem, to so naši življenjski cilji. In v zadnjih letih smo naravnost podivjali v veseljačenju. Saj mora vse hudič pobrati!»

Do tega poglavja se dejanje razvija polagoma, mirno. Poslej pa se dogodki zgoščajo, množe, zgrinjajo. Pisatelj zavozla roman kar v naglici. Vera in Tomo po mnogih oklevanjih, zapetljajih in burnih borbah s poltenostjo, lahkomišelnostjo in brezbriznostjo prijadrata v pristan vélike ljubezni. Potem še Škrjančkov samomor, dvoboj dveh častnikov (Praznika in Javornika), Breznikova moralna zmaga, Mirina spolna infekcija in beg v Gruberjev prekop (z avtomobilom!) in — konec ...

Roman ne zapušča globokih dojmov.

V idejni zasnovi in gledanju je enostranski, v kompoziciji dosti močan, vsebinsko mestoma malce posiljen, skoraj neverjeten, v množinskih prizorih živahen in širok, barvito, plastično in pogumno izrežiran. Dialogi so povprek dramatično prikrojeni, zunanosti oseb točno, značilno in prijemljivo orisane, da stopijo včasih kar žive préd te. (Mira str. 33., Vera str. 78., Tomo str. 7. itd.).

Kraigherjev jezik je to pot enostaven, brez smelih metafor in individualnih lepôt, dosti gladko tekoč, mestoma malomaren, brezbarven, neopiljen, skoro neslovenski. Nekatere krajine in občutenske slike je pisatelj zajel v lapidaren, prostrane poglede odpirajoč slog. Takó tivolsko promenado. «Prijeten hlad je pod košatimi kostanji. Pogled počiva na valujočih travnikih na obeh straneh, na lepih črtah sosednih drevoredov, na kipeči zelenini gozda v ozadju. Bela pot se vzpenja z lahnim hrepenenjem proti parku — kakor bi vabila iz mesta v tihi gozdni mir. Glušči trušč od zabavišča sém, križajoči se glasovi lajn, kričavi in sirovi... Rezek zvonec tu in tam, žvižg železniškega stroja... In sinji blesk neba nad vsem...» Ali pa jutro na Večni poti (str. 241.) in Tomove notranje boje (str. 146. in 222.). Drugače pa roman ne gane, ne zgrabi, ne potegne za seboj.

Dr. Pavel Karlin.

Euripides: Bratski spor (Phoinissai). Žalna igra v petih dejanjih. Preložil A. Sovrè. Nova knjižnica, 9. 1923. Založila in izdala «Nova Založba» v Ljubljani. Str. 112.

V Pragi igrajo Aristophanove komedije in Sophoklejevo Elektro. Gledališče je razprodano, uspeh sijajen. Čehi, ki jih moramo prištevati k najmodernejšim in najnaprednejšim narodom v vsakem oziru, segajo po klasičnih delih starih Grkov — znak, da klasična dela niso zastarela. Zastarela pa niso in ne bodo, ker so res klasična vsebinsko in oblikovno, ker so prave, resne umetnine. In pa zdeti se mi hoče, da čutimo duševno potrebo, da gremo v razpasenem materijalizmu črpat stalne vrednote, žlahtnejše sokove k viru svoje kulture.

Pri nas smo dobili lani Kralja Oidipa, letos Bratski spor, kakor je Sovrè prav dobro naslovil Euripidove Phoinisse, da označi vsebino tragedije, katere izvirni naslov — po zboru phoiniških deklet — res Slovencu ničesar ne pove. Ta tragedija sicer ni najboljša med Euripidovimi tragedijami, dasi spada med najboljše, a prav je, da se je prevajalec lotil prav nje, ker zaključuje kralja Oidipa in slika propast thebanske kraljeve hiše, s katero nas je seznanil «Kralj Oidipus». Zadovoljni smo s tem zlasti, ker upamo in smo prepričani, da nam bo Sovrè prevel še ostalo.

Književna poročila

Isto snov je obdelal že Aischylos v «Sedmorici proti Thebam»: spor Oidipovih sinov, bratov Eteokla in Polyneika, ki se konča s tem, da drug drugega usmrtita v bratomornem boju; s tem je dopolnjena kletev, ki je ležala na thebanski kraljevi hiši. Aischylos daje pripovedovanju glavno vlogo, Euripides pa razvoju značajev v dramatičnem dejanju; Aischylos je epičen, Euripides dramatičen; oba pa pesnita v duhu svoje dobe. Napredek od prvega do drugega je velikanski.

Euripides je modern, prosvetljen pesnik, ki so mu junaške zgodbe, iz katerih sta črpala Aischylos in Sophokles, zgolj naivne pravljice; Euripides ne veruje v «nadčloveštvo» herojske dobe, ampak njegovi junaki so pristni bedni zemljani z vsemi človeškimi strastmi in vrlinami, z vsemi tragičnimi konflikti. Sodobniki Euripida niso hoteli razumeti, Euripides je bil eden od mnogih umetnikov, ki jim v življenju ni nikoli dozorel sladki sad uspeha, kakor pravi Sovrè v svojem krasnem uvodu, ki je kratek in jedrnat ter kaže prevajalčevo razumevanje velikega misleca in znalca človeške družbe, Euripida.

Kakor «Kralj Oidipus», tako je tudi «Bratski spor» presajen na domačo njivo, t. j. podan v obliki današnje drame, razdeljen v dejanja in prizore s pri-dejanimi opazkami za režiserja.

Dočim je Sovrè v «Kralju Oidipu» pridržal jambске trimetre, torej izvorni ritem, in je le mero zbornskih pesmi prilagodil vsebini in slovenskemu jeziku, je v «Bratskem sporu» opustil tudi trimeter in rabi namesto njega «blank verse». Prav za prav ne moremo govoriti o drugi meri, ker je ista, samo namesto šesterostopnega jamba imamo peterostopnega, ki ne greši proti antični drami in se našemu jeziku bolj prilega ter je za izgovorjavo na odru velikega pomena.

Prevod je točen; Sovrè skuša, če že ne more podati istega slovenskega izraza, tako rekoč izsescati vse, kar vsebuje izvirnik. Jezik je pesniški kakor v Oidipu, verzi so dobri in gladki, skoro brez mašil.

Mnogo je novih, odnosno obnovljenih besed, ki jih vsakdo takoj razume in so lepe, n. pr. prednjak (v. 118) za grški *ὁ πρότερος*, za katerega čitamo sicer odličnjak, prvak itd., a prvak ni isto kot prednjak = češki přední. Ali: v. 161. sl.: «Ha, vidim; pa le motno, zgolj obris, postave in ogrodi plah o d r a z. V. 813.: «Kakršen jek, tak o d j e k.» V. 400. sl. Jokaste: «Kako si se pa ti pred svatbo živil?» Polyneikes: «O d r o k d o u s t, pogosto niti tega,» je izvrstno preveden izraz izvirnika v duhu našega jezika. Mojstrsko so prevedeni končni verzi (v. 1758. do 1763.), ki jih govori Oidipus:

Slavne očine državljani, glejte me, Oidipa, zdaj:
rešil sem zloglasno uganko, bil mogočen sem veljak,
ki edini sem ukrotil Sphingi krvoločno moč,
a denès pognan sramotno siromak sem iz zemljé.
Pa čemu bi jadni tarnal, kaj bi se zaman solzil?
Saj nositi je zemljanu, kar nebesa naložé.

Ne ugajajo pa mi verzi, kakor: «... Toda glej: ki s e l j e h k r m u, noče s stola več» (v. 75.) ali: «K i m a t i s i m u, je prišél»; zame vsaj je prisiljen naglas v «b i v á t i» za bívati (v. 1589.) in o t è c (v. 837., 868., 1538., 1546., 1639.), 1639.).

Prav tako se ne morem sprijazniti s premnogimi izrazi, ki jih ne razumeš, ako nimaš pri roki vsaj Pleteršnika! Toda pri vseh Sovretovih vrlinah mu

Književna poročila

moremo to odpustiti, saj rabi menda take izraze le zato, ker mu gredo bolje v verz, in ne stiče n a m e n o m a po vseh mogočih »bukvicah« in starih pridigarjih, da bi našel nam ne več razumljivih in često napačno tvorjenih izrazov, kakor mnogi drugi, ki menijo, da s tem pomorejo izvirnosti svojih tvorov.

Pri vsem tem pa je »Bratski spor« vzorno preveden, tako da bi Euripides težko našel pri nas boljšega prevajalca, nego je Sovrè, katerega vrline smo natančneje označili že pri prevodu Sophoklejevega »Kralja Oidipa« (Zvon I., 1923.).

V prepričanju, da izpolnuje veliko verzel v naši književnosti, naj Sovrè nadaljuje svoje uspešno delo.

Dr. F. B.

Charles Baudelaire: Pesmi v prozi. Prevel Pavel Karlin. Založila Ig. pl. Kleinmayr & Bamberg. Ljubljana 1923.

Živo vidim v duhu znamenito Rodinovo soho »Mož premišljuje«: iz skale se trga titan, ki ga zvijajo blazni krči, telo so mu spačili strašni sunki poblaznele materije, ki jo prebuja duh; podoba boleznega razviharjenja, obupna sklenjenost pred zagonetnim prekletstvom — to je Baudelaire. Ta čudni boleznik in zamaknjenec je živel v dobi, ko je zavladal najstrašnejši trinog človeškega poleta — nesmrtni gospod Homais, čigar kraljestvo je vesoljno in sliči vsemočemu satana, to je vladanje malega človeka, filistra, materije.

Dvoje svetov: kraljevič z zlato liro, zazirajoč se v srebrne zarje onostranosti, pa — tolsti meščan v soparnem somraku svoje brezzmiselnosti, trgujoč s človeškimi srci. Toda Baudelaire sploh ni začel boja s tem njega nevrednim sovražnikom. Bistvo Baudelairove narave je bila uklonitev, odpoved. Toda vso veličino globoke zavesti svoje osebnosti je odtisnil v svojih omotičnih pesnitvah, ki jih je zgradil v ogromen memento proti bahavi civilizaciji. Ta memento je žarovit, peneč, kričoč, lucifersko uporen in v sebi skriva vso dinamičnost bojevnikov našega časa, obenem pa je pretehtano miren in strogo oblikoven. Kajti ta mrki klicar magičnih slutenj je čutil najgloblje spoštovanje do oblike (»... je hais le mouvement qui déplace les lignes...«), bodisi vsled prirojenosti — saj je bil pripadnik romanske rase — ali pa vsled d a n d y s t v a, ki ga je uporabljal kot prepotrebno krinko za življenje med živimi lutkami.

Njegove slovite »Cvetke zla« so zanimiv mejnik med parnasovstvom in dinamizmom.

Toda ko se je nad mračnim brezdomcem zgrnilo otožje kot neprodorna noč, v kateri so utonile tudi kipne podobe prešlih videnj in so ugasnili odsevi daljnih vztočnih pokrajin, je srce le še prisluškovalo godbi, ki so jo rodile črne, ihtee globine. Pesnik zdaj posluša tožbe bednih in bolnih, obiskuje čudake in obupance, slepce, hromce in berače, zgrozeva ga rdeči ples lovač in sužnjev telesa. Izgublencem proži svojo bratsko roko, pripevajoč njihovim kletvam in molitvam. Ti pripevi so »P e s m i v p r o z i«. Drzna in vendar pritajena, razburkana pa tudi pokojna je godba teh svojevrstnih zapiskov, ki spominjajo na Rembrandtove sanjarije v črnem in belem in na matematično mirnost in vendar silno notranjo vzvalovanost Beethovnovih sonat. Navidez nespravljiva nasprotja se prelivajo v omotično ubranost. Čitaš poglavja, kjer se ti zazdi ta razviharjenec — stoični mislec, ki modro proslavlja veličino samote, kmalu zatem pa se ti ta tisočeroobraznik razkrije kot bolesten sanjač, ki se spusti v vzklík: »Omamljaj se neprenehoma! Z vinom, s poezijo ali s krepostjo, kakor hočeš!« A spet